

MOJ VERNI JEZIK

česlav miloš

O ANĐELIMA

Oduzete vam haljine bele,
Krila, pa čak i postojanje,
Ja vam ipak verujem,
Izaslanici.

Tamo gdje je na levu stranu svet okrenut,
S teškom tkaninom izvezenom zvezdama
i životinjama,
Šetate posmatrajući istinoljubive redove.

Kratko se zadržavate ovde,
Najverovatnije u času jutarnjem kad je
nebo čisto,
U melodiji koju ponavlja ptica,
Ili u mirisu jabuka predveče
Kad svetlost vrtove začara.

Kažu da vas je neko izmislio
Ali je za mene to neubedljivo.
Jer, ljudi su i sebe izmislili.

Glas — on je valjda dokaz,
Jer pripada nesumnjivo bićima svetlim,
Lakim, krilatim (zašto da ne),
Opasanim munjom.

Taj glas ne jednom slušah u snu
I, što je još čudnije, shvatih manje-više
Naredbu ili poziv na jeziku nadzemaljskom:
skoro će dan
još jedan
uradi što možeš.

MOJ VJERNI JEZIĆE

Moj vjni jeziće,
služih ti.
Svake noći pred tebe posudicu s bojama
stavljaš,
da bi imao brezu, zečića i zimovku
sačuvane u mom sećanju.

Tako potraja mnogo godina.
Bio si otadžbina moja, jer druge ne beše.
Mislio sam da ćeš posrednik
između mene i dobrih ljudi biti,
iako ih je samo dvadesetak, desetak,
ili se još ni rodili nisu.

Sada priznajem sumnju.
Postoje trenuci kada mi se čini: život sam
prokockao.

Jer, ti si jezik podlacā,
jezik nerazumnih, koji možda mrze sebe
više nego druge narode,
jezik konfidencatā,
jezik smučenih,
bolesnih od vlastite nevinosti.

Ali, ko sam bez tebe.
Samo dače u nekoj dalekoj zemlji,
a success, bez straha i poniženja.
Da, bez tebe ko sam.
Filozof kao svaki drugi.

Shvatam, to treba da bude moje
vaspitane: slava oduzeta individui,
Grešniku od moraliteta
crveni tepih Velika slava prostire,
a u isti mah magična svetiljka
na platno slike ljudskih i božjih stradanja
projektuje.

Moj vjni jeziće,
možda te ipak moram spasavati.
Stoga ču i dalje posudice s bojama pred
tebe stavljati
svetlim i čistim, koliko je to moguće,
jer i u nesreći potrebnii su neki red i
lepota.

VLADAR ALBANIJE

Možda je moj dug već isplaćen
Za svoj jezik učinih što mogoh
Znajući da ču u zamenu čutanje dobiti?
Smanjivalo se, smanjivalo. Postajalo
pigmejsko, pigmejsko.
Postadoh veliki pesnik kraljevine Albanije
I osmeh dvorske dame, milost regenta
Danas bi mi, na žalost, zakasnela nagrada
bili.

TAKO MALO

Tako malo sam rekao.
Kratki dan.

Kratki dani,
Kratke noći,
Godine kratke.

Tako malo sam rekao,
Ne stigoh.

Srce mi je posustalo
Od oduševljenja,
Od očajanja,
Od revnosti,
Od nadanja.

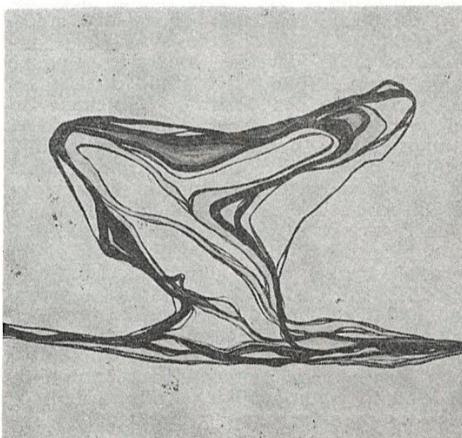
Čeljust levijatana
Nada mnom se zatvarala.

Ležah nag na obalama
Pustih ostrva.

Odvoče me u bezdan
Beli kit sveta.

I, sada ne znam
Šta istina bi.

Prevela sa poljskog:
Biserka Rajčić

nada onjir žužić: varijacija pejzaža

AKO BIH GOVORIO O SVOME SHVATANJU SVIJETA

Ako bih govorio o svome shvatanju svijeta,
uzeo bih hrčka ili krta ili ježa,
sjeo ga uveče na fotelu u teatru
i priklonivši uho do vlažne njuške
слушаš Šta kaže o svjetlu reflektora,
o zvucima muzike i koracima baleta.

(1974.)

ZADATAK

S nemirom i drhtajem mislim da
opravdao bih život
Samo kad bih se odlučio na javnu
ispovijed,
Razotkrivajući obmanu, svoju i svoje
epohe:
Slobodni smo bili oglasiti se krikom
nakaza i demona
Ali za čiste, riječi dostojanstvene bila je
zabrana
Sa surovom prijetnjom: ko se osmjeli
jednu izreći
Neka izgubljenim sebe smatra.

(1974.)

BJEKSTVO

Kada smo odlazili iz grada u plamenu,
Na prvom putu znojnog pogled okrećući
natrag,
Rekoh: »Neka nam travom zaraste trag,
Neka u ognju zamaknu krici proroka,
Neka mrtvi mrtvima kažu šta se dogodilo,
Nama je dato da rodimo buntovno, novo
pleme,
Slobodno od zla i sreće, zamrlo tamo.
Podimo.« A mač plamena otvaraše nam
zemlju.

(1944.)

OPROŠTAJ (fragment)

Sine moj, vjeruj mi, ne ostaje ništa.
Samo trud ljudskog vijeka,
Brazda sudbine, na dlanu.
Samo trud.
Drugo ništa.

ARS POETICA (fragment)

Korist je od poezije što podsjeća
koliko je teško ostati svoj, isti,
jer u vratima našim nema ključa, stoje
otvorena
dok ulaze i izlaze nevidljivi gosti.
To o čemu pričam, slažem se, nije
poezija.
Jer, pjesme se pišu rijetko i nevoљno,
uz prinudu mučnu i samo sa nadom,
da nismo u ruci zlih, već dobrih sila.

PJESMA GRAĐANINA (fragment)

To sam htio i ništa više. U starosti
Kao stari Gete stati pred lice zemlje
I raspoznati je, i pomiriti je
Sa djelom poput moćnih zidina
Nad rijekom nestalog svjetla i prolaznih
sjena.

To sam htio i ništa više. Jer, ko je
Kriv? Ko je učinio da mi se oduzme
Mladost i doba zrelo, da užas
Isprati najljepše moje godine? Ko
Ah, ko je kriv, ko je kriv, o, Bože?

I misliti mogu samo o zvjezdanom nebu,
O visokim zdanjima termita.

(1942.)

S poljskog prevela: Dušanka Mirić

ŠTA OSEĆAM PREMA SUVIŠE VELIKOM PROSTORU

Biti sila postavljena nasuprot Prirodi. To, na primer, znači naći se u planinskim šumama, negde kraj Fedžer Rivera, i ne biti zaštićen od gnezavaca, borova s prečnikom od metar i po, gomile suvaraka, spržene zemlje. Obično nas štite pohvale i osude koje upućujemo, učešće u razmeni hvala i podvala, grčevito hvatanje ljudi jednih za druge, misao naučnika koncentrisana na naučnike, štampara na štampare, umetnika na umetnike, političara na političare. Čahura neprestano obnavljanih zavisnosti, vrednovano vreme, napredak, regresija, evolucija, revolucija — revolucija rađanja vrsta boja, kupaćeg kostima *topless*. Koliko se više udubljujemo u čahuru satkanu od govora, pokretnih slika na ekranim, od hartije koju izbacuju rotomašine, toliko smo zaštićeniji. Međutim, gustina čahure je neravnomerna, zavisi od zemlje. Ne želim da se igram nizovima uzroka i posledica, više volim da prihvatom da postoji nešto što je duh kontinenta koji zlonamerno raspršuje sve ono što teži da se omotava oko sebe. Ogromnost prostora nad kojim je izvršeno nasilje, ali koji je ipak uvek pobednički, naborana Zemljina kora koja smanjuje naše greške i zasluge. Stojim ogoljen, osiromašen, naspram borova kraj Fedžer Rivera, ili na stenovitim rtovima zapljkivanim erupcijama okeanske beline, gde vetr donosi riku morskih lavova, ili na padinama planine Tamalpais, gde reckava granica između kopna i mora predstavlja prvi dan stvaranja. Nisam postigao ništa, niti učestvovao u bilo kakvoj evoluciji ili revoluciji, ne mogu se ničim pohvaliti, jer je propala sveopšta zabava međusobnog isticanja i poniranja. Otudenost, ravnodušnost, kamena večnost, ili nalik na kamenu, i ja u poređenju s njom, blesak delića sekunde, tkivo, nervi, srčana pumpa, i, što je najgore, sve se to podvrgava istom neshvatljivom principu koji vlada onim što je preda mnom, a što je za mene čist apsurd po sebi.

Ne spadam u one koji traže neobične kraljike, ne fotografišem panorame Prirode. Ona je sama po sebi lepa ili ružna, ekran je za unutrašnje ljudske paklove i rajeve. Pa ipak, veličanstven prostor obale Pacifika neopušten prodire u moje snove, menja se, osiromašuje, iako me možda time oslobođa. Lukavo i dugo zabranjavao sam sebi susret sa haosom, koji se odvija bez vrednovanja, trudio sam se da ne prekraćujem ljudsko, i time ne navodim na vesela ili sumorna predskazanja. Namesto sam sebi disciplinu, pronalazio zanimanje, angažovao se znajući uvek da se samo sklanjam, da odlazem trenutak sudara s onim koji me — tu pored čeka.

Kao kad ispod drveta stavljamo hartiju na sto i trudimo da pišemo ili ređamo nizove brojki: odatle nas brzo proteruje šum lišća što ga pokreće vetr, let ptica, zujanje insekata, jednom rečju — neusklađenost između otvorenog prostora i operacija uma, koji nas primoravaju na zatvaranje između četiri zida, gde naše zanimanje kao da dobija značaj i dostojanstvo. Čahure, pećine, kolibe, vrata, ograde, skrivena prebivališta, podzemni hodnici u koje se spuštao čovek Kromanjona, rizikujući da se susrette s pećinskom hijenom, da tamo, u najudaljenijem i najdubljem uglu, u svetlosti žiška, crta magične životinje; samo tamo njegovo delo činilo se veliko, samo je odatle mogao da upravlja sudbinom živih životinja na površini Zemlje.

Sada pokušavam da se uvučem u ove stranice, ali moju humanističku revnost oslabili su planine i okean, u onim brojnim trenucima dok sam posmatrao bezmerje s osećanjem nalik na mučinu, a vetr puštošio moj mali imetak nade i namera.

O JEDNOJ BOLESTI KOJOJ JE TEŠKO NACI IME

Nijedna Ciganka mi nije prorekla da će zauvek napustiti rodnu zemlju. A ovi, među kojima živim, ne mogu pojmiti da dolazim odonud, gde nije bilo automobila, kupatila, telefona, gde je na putevima, leti prašnjavim a u proleće i jesen blatinjavim, pet milja predstavljalo ogromno rastojanje, gde je stanovništvo živelo bez lekara, verujući da domaće lekove, čine i vradžbine. Razmre kataklizmi, koje uništavaju tradicionalne načine života isterujući ljudi iz njihovih staništa, već su usvojene, prihvaćene kao očigledne, ali u meni, s vremenom na vreme, izazivaju vrtoglavicu. Kalifornija nije za mene ono što je za većinu njenih stanovnika, emigranata iz drugih delova Severne Amerike. Još uvek sam onaj dečak koji se za vreme svoje prve posete velikom gradu prepao od šuma vode u klozetskoj šolji, jer je mislio da je povukavši lanac pokvario neku nepoznatu mašinjeriju. Auto kojim upravljam za mene je i dalje sumnjava apokaliptička životinja, koju je u našem okružju ukrotio samo jedan njen vlasnik, grof Žabjelo.

Pa ipak, ako ne prihvatom svoju pridostojnost toj civilizaciji, kalifornijskoj, i na Evropu reagujem nejasnim refleksom, nećim nalik na sleganje ramenima, to se ne događa zbog dečjeg divljenja tehnički. Avion me za relativno malo sati iz San Franciska prenosi u bogatu Zapadnu Evropu, koja se zabavlja najnovijim tehničkim *gadgets*. U mojim mučnim prečekivanjima («da, da, ali...») ima dosta od prihvatanja neminovnosti, kao kod svih koji su, hteli ne hteli, morali pobeći iz Evrope. Istina, ni sam bio jedan iz gomile bosih i nepismenih, zatvorenih ispod palube za vreme višene deljnog prelaženja okeana. Kao statistička brojka ulazim u sastav novog, kasnijeg talasa stranstovanja, tj. emigracije talenata, koju je izazvao evropski tvrdičluk. Stoga, kako poštujem vlastitu neumitnost, tako i nepismenog seljaka. Pa ipak, u moja prečekivanja se uvlači i nešto drugo. Prototip je možda zanimljiviji od prepisa, a žestoka pića, po mišljenju mnogih, više prijaju od razređenih vodom. Ovaj, dvadeseti vek, kada se o njemu razmišlja, ne navodi na vesele sudove, stoga, ako je nemoguće izbeći konfrontacije, do sudara s njim dolazi tamo gde on postiže svoju suludu potpunost. To što mi je palo u deo da živim u njemu ovde, u Americi, smatram svojom privilegijom, slično kao nekada kada mi se u gradovima koje je pustošila kuga, činilo da cu, ako preživim, biti bogatiji za saznanje bez kojega edukacija mojih savremenika uvek umanjuje poverenje u retoriku.

A šta je s mojim evropskim prijateljima, s njihovim gnevom prema Americi i pozivanjem na šarm starog kontinenta? Jasno je da sam neizlečivi Europejac i da znam o čemu je reč. Niko nikada neće uspeti da pogodi na čemu se zasniva sreća, ali jedan od uslova sreće svakako je ne-prekoračivanje izvesne skromne ljudske skale. Sreća je i mnoštvo sitnih utisaka koje preciziramo bez obzira na činjenicu što im ne posvećujemo pažnju: potporni zidovi zamkova, drvo, pesak, raščupana žena koja prodaje povrće. Izvedite eksperiment, idući na posao odaberite jednom put duž zidova velikih kuća, a drugi put bučnu pijacu, na primer parisku ulicu S. Žak. Istih deset minuta biće jalovi ili životvorni. Da li činim izuzetak tražeći čulni kontakt s detaljem? Ulice Pariza često su me činile srećnim, kao i doline i brežuljci francuske provincije, gde su se pločast krov u gomili zelenila, polje, mostić, gaj, tako reći rasprskavali zbog gustine svog neponovljivog, posebnog postojanja, ispunjavajući svaki kilometar bogatstvom stvari koje treba videti i do dirnuti. To je nešto sasvim drugo nego prelaženje trista milja auto-stradama Kalifor-

nije kroz užasavajuće, čudovišne pejzaže, neobične boje svetlosti na golin planinama. U Evropi ničeg ni nalik na takvu uzvišenost. I *grandioze*, jer su i njene najdivljije panorame, u poređenju s tim, male i pitome. Pa ipak, sećam se da je čežnja za divljim romantičnim pejzažima bila tvorevina umetničke i književne mode, i da se time nisu oduševljavali kada su prašume netaknute sekirom ovičavale polja, već naprotiv, Priroda je obožavana tek kad je kultivisana, poslušna. Grupa malih ljudskih figura kao kontrast širokoj panorami ono je što nas i dalje raduje na platnima majstora, posebno onih osetljivih na prirodnu slikovitost. Šta se događa kad te figure iščeznu? Šta se događa kad je svaka od njih posmatrač koji sedi u automobilu? Pejzaži Evrope su metafora za celokupnu njenu prošlost, njenе partikularizme, emotivne vezanosti za glupo lokalno, što predstavlja lagano povezivanje gradova, kneževina u veće celine. Grad-apstrakcija i apstraktни teatar Prirode, kao nešto što mimoilazimo, metafora su Amerike. Sve je izvan njega, jer putnik u avionu gleda televiziju dok pod njim promiču planinski lanci, pustinje, obradive ravnice. U nedostatku detalja iz detinjstva, zamenjujući ga prefabrikatom (jer automobil preraduje ono što posmatramo kroz staklo), treba tražiti prvobitne uzroke bolesti, »ontološke anemije« stanovnika te zemlje. U njene simptome spada upijanje nistarila, iznutra, osećanje neutoljene gladi, kao onda kada organizam lišen hrane koristi vlastite rezerve ili, drugim rečima, osećanje osuđenog na suvišnost, težnja za vlastitim središtem, tako da se nikada ne možemo uveriti da li stvarno postojimo i da li smo identični sa sobom.

Stoga, evropska probirljivost ne služi ničemu, već je samo neizbežno maskiranje. Ozivljavajući detalj srednjovekovnih građica, lagano stajanje u red muzejskih znamenitosti, na koje saobraćajni znaci upućuju turiste s auto-strada. Svakako je dirljivo moći posmatrati Julijin balkon u Veroni, ali da bi tamo dospeo, treba preći preko one druge, prave Verone, koja se malo razlikuje od gradića u Teksasu i Kaliforniji. Muzej više nije ono što treba da je. Zbog toga se turista iz Amerike koleba na granici jalovo-domaćeg i ne sasvim domaćeg, negodujući zbog prelazne faze, čije se obeležje sastoji u zadržavanju Evropljana za volanima automobila: to će ih proći kad upotrebe predmete prestanu da trebiraju kao svoje privatne rezerve, kao manifestaciju svoje lične moći i prevage. Takođe će se povećavati broj auto-strada i biće sve više uskih uličica gde se nekada vodio običan, svakodnevni život, dok će njihovi mestani dobiti više proizvođača suvenira i sumnjivih umetničkih dela.

Neumitno ili tako reći neumitno, zaključno sa u Americi već poznatim bolestima, ili jednom koja izaziva druge. To je više od samoće, jer je reč o otuđenosti u odnosu na sebe i bližnje. Neka bude tako: alienacija, iako je ta suviše upotrebljavana reč prestala biti šta da znači. Pre nego što to iščezne, još uvek će postojati polusredstva, polusvest, bekstva u retoriku. Ako je tako, onda je stvarno privilegija živeti u Kaliforniji i svaki dan ispijati napitak savršene alienacije. Kada se pođe od toga da je ljudski rod pronalazački nego što se pretostavlja, treba se početi izvlačiti iz zamke koju si sam sebi postavio, što je moguće ako te na to primorava krajnja osjetljivost.

*Izbor i prevod:
Biserka Rajčić*

U nizu pesničkih avangardi koje su se između dva rata smenjivale u Poljskoj, poslednja je tzv. druga ili vilnjanska avantgarda. Činila ju je grupa pesnika na čelu s Česlavom Milošem (Ježi Zagurski, Aleksandar Rimković). Za razliku od ostalih avantardi, tj. od Skamandra, futurizma, krakovske — koje su

osnovnu pažnju posvećivale pesničkoj formi, jeziku, formalnim traženjima — poeziji vilnjanskih avangarde bila je svojstvena ozbiljnost, potreba za razumevanjem istorije i čovekove egzistencije; za nju je poezija, pre svega, bila način gradnje filosofske i moralne svesti, način duhovnog ovlađavanja svetom sadašnjice i kulturne tradicije.

S obzirom na to da se vilnjanska avangarda javila uoči samog drugog svetskog rata, reagovala je na sve veću fašizaciju sveta i ugroženost čoveka na način koji su sami pesnici nazivali katastrofističkim. Otud je dominantan motiv njihove poezije motiv bespomoćnosti čoveka u vremenu u kojem živi. Tog osećanja pesnici pomene grupe nisu se nikada oslobodili, čak ni posle rata, u vreme velike obnove i izgradnje do temelja razrušene Poljske. Kao grupa, nakon nekoliko godina, raspali su se, ali ni jedan od njih nije optimistički gledao u budućnost.

U želji da ovu poeziju bliže odredimo, možemo reći da obrađuje krug problema koje u evropskoj poeziji nalazimo, ričmo, kod Rilkea, a posebno Eliota. Ovo se naročito odnosi na Miloša. On ne samo da se nije uklopio u stil mišljenja, izražavanja posleratne Poljske 50-ih godina, već je radikalno raskrštil s njim, napustivši zauvek zemlju za čiji je jezik, književnost, kulturnu tradiciju bio vezan više od bilo kog drugog poljskog pesnika toga vremena. U istoriji poljske književnosti dogodilo se nešto slično onome što se dogodilo u XIX veku poljskim roman-tičarima: Mickiewiću, Slovackom, Norwidu. Svoja najveća dela stvarali su na materijnom jeziku, u duhu vlastite kulturne tradicije, ali van otadžbine. Time se u delima svih objasnjava mnogobrojni kulturni toposi, koje pre svega može shvatiti Poljak ili onaj koji ozbiljno pozna istoriju, posebno kulturu Poljske. U izvesnom smislu, to je lokalna poezija, iako poseduje svu valere univerzalne velike poezije, takođe poezije istoriografske refleksije, koja je izraz preživljavanja kako konkretnih katastrofa čovečanstva, kao što je drugi svetski rat, tako i uverenosti u prolaznost dostignuća naše civilizacije, uverenosti u promenljivost istorijskih formacija, čija promenljivost negira osnovne čovekove vrednosti. Miloševa poezija, naravno, ne bi imala mesto koje ima u okvirima svetske poezije da joj nije dao svoj ozbiljan doprinos. On se sastoji u njegovoj neverotinjnoj upornosti građenja sveta poezije na osnovu vlastitih tragičnih iskustava, iskustava koja oduzimaju čoveku nadu, premda, na izvestan način, potvrđuju da istorija čovečanstva vodi stanju praznine, bezizlaznosti, u kojem su humanistički elementi samo izraz čežnje za boljim svetom, za „antitopističkom utopijom“.

Miloš u svojim mnogobrojnim pesničkim zbirkama, knjigama eseja i proze, već pedeset godina postavlja ista pitanja: kuda ide čovečanstvo? šta je moralna svest čoveka? Da bi odgovorio na njih stavio je sebi u zadatak da otkrije vrednost koje će, po njegovom mišljenju, činiti osnovu najšire shvaćenog humanizma. Ta ideja vodila doveća je Miloša do toga da odbaci tradicionalnu poljsku stilistiku, tačnije, metaforu kao izražajno sredstvo, i da se posluži najjednostavnijom, ali »njainstintijskom« reči. Iz tog razloga kod njega pored izuzetnog obrazovanja, poznavanja mnogih svetskih jezika i književnosti, kultura prošlosti i sadašnjosti, nalazimo interesovanje za »prvobitno«, za »primitivno«, za prividno pojednostavljenje sadržaje i forme, za Prijrodu, za stvari na izgled liseni humanistički kvaliteti, za svet u kojem tako reći nema tragova ljudskog duha. Otud on reči treći, u kojem se novootkrivena imena za stvari, radnje, istine, koje je »upravo« spasio propasti. Tako je stvorio poeziju i esejistiku koju su, što se poetike tiče, veoma bliske Ruževičevu. Reč je o poeziji koja se stidi osećanja, »poeziji stegnuta gula«, koja izražava pesnikovo uverenje da je kultura privid, da su duhovne vrednosti fikcija ili, u najboljem slučaju, samo projekcija pustih želja, jer sadržaj sveta čine haos, ružno, zlo i slično. Jedini način odbrane čoveka u takvom svetu, kako od košmara sećanja na prošlost, tako i od misli na budućnost, jesu najjednostavnije stvari, porodični i ljubavni odnos, koji ne zahtevaju nikakva tumačenja i opravdanost, jer se samo u njima mogu naći istinski sadržaji inače praznih verbalnih znakova: vere, ljubavi i nade. Miloš od samog početka pisanja konsekventno negira tzv. velike ideje, nužne teorije i formule, knjižku mudrosti, laži civilizacije. Pri tom polemiše sa svojom epohom na najširem planu: pita — kako živeti, koju su vrednosti našeg života na zemlji, čime ga ispuniti? Njegova filozofija književnosti, ako tako možemo reći, je narodna, skoro biblijska. Stoga je Miloševa poezija izraz fascinacije savremenju, jer on ne poštuje književnost kao intelektualnu igru, kao umetnost stila. Oslanjajući se na čulno, konkretno, a ne na intelektualne spekulacije, pokušava da svet razbijen u delice, čoveka razbijenog na niz radnji, refleksa i pokreta, poveže u jedinstvenu celinu, da pronađe njen pravi smisao, najstvarnije čovekovo lice. U tim svojim pokušajima poseže za poezijom i esejistikom slikejući skoro istočnjakom preciznošću duhovno stanje naše epohе, koja čoveka lišava osećanja harmonije, reda, lepote, Boga, napadajući ne-prestanom njegov potrošački instinkt, njegovu neurotičnu potrebu za materijalnim dobrima, prestižom. Jer, taj čovek je u isti mah potrošač i dete, biće koje traži i izmišlja svoga Boga spasavajući na taj način od automatizma, stereotipije svoj unutrašnji život, pošto živi s osećanjem junaka Ruževičeve »Kartotekе«, tj. nalazi se u orbiti najrazličitijih uticaja koji se ni na koji način ne mogu povezati u pilo kakvu celinu, već ostaju u ravni segmenten, delica, čestica, koji ne vode nikakvom totalitetu, nikakvog hijerarhiji vrednosti tako neophodnih da se čovek oseti stvarnim, potpunim, zadovoljnim svojim životom i svetom.

I još jednom istaknimo: ni poljskost, ni univerzalnost Miloševe poezije ne bi predstavljale ono što predstavljaju da se ne radi o izuzetno monopoličnom stvaralaštvu, tako retkom u našem atomiziranom veku. Odajući strasnom verom u čovekove moći, u moći književnosti, zaslужilo je da ga upozna i istakne čitav današnji svet.

B. R.

Posljednje dijeljenje

vojislav sekelj

UVODNO PJEVANJE

*U smiraj dana,
dok su znojavi prsti
neurastenično po tko zna koji put
razmicali polako i oprezno
sudbinu karo asa
dakako radilo se o špilu karata
a u kartaškoj igri zvanoj ajnc,
On je u glavi kao
čovjek pusti opetovao do besvjjesti:
Tropa, tropa, tropa,
rugajući se sebi ili ocu.
A iz daljine se čula prigušena vika čovjeka,
tog kasnog jesenjeg popodneva,
iza gradske pilane;
Popravljam kišobranе,
krpim lonce, laboške, šerpe,
kišobranе, lonce, laboške i šerpe
Kao nestvarni echo čulo se —
lonce, la bo ške, ki šo bra neeee!
Slušajući glas nepoznatog godinama,
posmatrajući igru danima,
napisao sam
ON I ONA
U Posljednjem dijeljenju.*

PJEVANJE PRVO

*Otat mu je bio tesar,
majku jeretici vele nije ni imao,
dok je sâm bio luticala, sanjalica,
a pomalo i genjalni ribar.*

*O ulovu ovđe teško da će moći zbora biti.
Možda na koncu kraja, ali samo možda.*

PJEVANJE ĆETVRTO

*Slučaj u slučaju
ostaje čudo
i trajna nemoć vrste da se činjenički utvrdi
djevičanski nexus između
njegove aljine i pomenutih stihova.
Unatoč tome
iste stihove provincijalni pjesnik koristi
u svojoj Odi nuli
dovodeći ih nevjeste i iz neznanja dabome
u vezu s Cezarom, Brutom, Kasijem i
ostalom svitom
s onim čuvenim: zar i ti, sine...
Upozoravajući pri tom na nestalnost znanja
i on.*

*Jadni pjesnik.
A i smjelo, s njegove strane iz opreznosti
smjelo.*

Ne uočavajući tad unutrašnju moć kocke.

Međutim, kocka je bačena

da bi se ispunila riječ pisma

dakako.

A ne radi nekih pjesničkih trica i kućina.

prolazi tisuće kilometara a ne nalazi

*mjesta
gdje bi ostala. Ne pomažite gladi, ne*

pomažite

nama koji pružamo ruke i molimo pomoći!

Iza

svega je smijeh!

Veliko oko koje pamti. Ogledajte se u

suzama!

TRI PESME

ljupčo dimitrovski

MONUMENTUM XXXIV

*razgovaračemo već
samo ne tako glasno
neko će nas opaziti
a dogovorimo se
da spokoj u svetu
i moj narod
budu
jedine naše reči
večeras*

*ali prebrzo
usahnuju tvoja usta
i plašim se
da nećeš pronaći vreme
u kom ćeš moći da sjediniš
senke i kretanje
svojom postojanošću*

*žabe u čorbi
počinju da se prevrću
a to muškarce i žene
pobuduju
da ruke i zube zaustave
u toploj vazduhu sobe*

*još jednom ću ti reći:
ovo je svečana večera
hrana koja dolazi iznenadno
i ja te pozdravljam
prvotnim okretem oka
koje preseca twoje telo
zidovima i izdahom*

MONUMENTUM XXXVII

*više nema potrebe
da te zarobljavam*

*vidiš li:
opsada može potrajati
od prvenca
do novog konja i do ujutro
ali grada nema
već samo mermer
i kliša pomalo sipi sa zracima
a on je beo kao na svadbi*

MONUMENTUM XXXVIII

najavljuje poraz

mraćno predosećanje

masku koju zaboravismo

u odaji od plaća

i smeha

MONUMENTUM XXXV

meso za svečanosti

*najpre da ga u snovima pronađeš
pa da ga zasoliš
u svim Zubima*

da se ne pokvari od vremena

da se razraste

*kao kad ga deliš sa senkama
sa kostima i mislima
kao što ga sažižeš lagano
na zdravlje i zadovoljstvo*

Preveo s makedonskog: J. Z.